

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E YUNUS EMRE ALGISI

PERCEPTION OF YUNUS EMRE FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO THE REPUBLIC

Mustafa ÖZÇELİK

Emekli Öğretim Görevlisi, m.ozcelik26@gmail.com

Makale Bilgisi

Makale türü: Araştırma makalesi
Gönderildiği tarih: 19 Kasım 2021
Kabul edildiği tarih: 20 Aralık 2021
Yayınlanma tarihi: 28 Aralık 2021

Article Info

Type of article: Research article
Date submitted: 19 November 2021
Date accepted: 20 December 2021
Date published: 28 December 2021

Anahtar sözcükler

Yunus Emre; Derviş; Şair; Gelenek;
Modernizm

Keywords

Yunus Emre, Dervish; Poet; Tradition;
Modernism

Öz

Türk şiirinin kurucu şairi Yunus Emre, yaşadığı dönemden Osmanlı'nın son yıllarına kadar sufi bir şair, bir derviş olarak tanındı. Meşrutiyet'le birlikte başlayan yeni çalışmalarda özellikle Cumhuriyet döneminde yayımlanan eserlerde ise durum değişti. Panteist, Hurufî, Devrimci, Seküler vb. Yunus portreleri ile karşılaşmaktadır. Farklı düşünce sahiplerinin Yunus'u benimsemeleri elbette sevindiricidir. Fakat tarih bir şahsiyeti olduğundan farklı tanımlamak onun doğru anlaşılması açısından ortaya sorunlar çıkarmaktadır. Bu da ondan faydalanmayı zorlaştırmaktadır. Ancak Yunus Emre'yi gerçek kimliği ile tanımak ve bugün için de bir değer, çağdaş sıkıntılarda çözümünde bir rehber olarak görmek isteniyorsa ona dair sahih bir kimlik inşası önem taşımaktadır. Dolayısıyla eseri ortadadır ve orada onun düşünce dünyası açıkça ifade edilmektedir. Nitekim geleneğin ona dair söyledikleri bu konuda önemli imkânlar sunmaktadır.

Abstract

Yunus Emre, the founding poet of Turkish poetry, was recognized as a tasawwuf poet and a dervish from the time he lived until the last years of the Ottoman Empire. The situation has changed in the new works that started with the Constitutional Court, especially in the works published during the Republican period. It is encountered with Yunus such as Pantheistic, Hurufic, Revolutionary, and Secular. But it is gratifying that different figures have adopted Yunus. However, defining a historical person differently than he is poses problems in terms of understanding him correctly. This makes it difficult to take advantage of it. However, if it is known Yunus Emre by his real identity and sees him as a value for today, and guide in solving contemporary problems, it is important to build a real identity about him. Therefore, his work is obvious, and there his world of thought is clearly expressed. As a matter of fact, what tradition has said about him provides important opportunities in this regard.

Giriş

Yunus Emre (1240-1320), Selçuklu Devleti'nin son yılları ile Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında yaşadı. Vefatından sonra ise Osmanlı tarihi boyunca eserleri, fikirleri itibarıyla etkisini devam ettirerek Cumhuriyet Dönemi'ne ve günümüze kadar ulaştı. Bu kadar uzun bir zaman önemini koruyan bir ismin bundan sonraki zamanlarda da bu özelliğini koruyacağı, unutulmayacağı hatta yaşanan dünya şartları karşısında daha da çok önemli görüleceği muhakkaktır.

Kimdir Yunus Emre? Bu soruya verdiğimiz cevaplar, Osmanlı Dönemi'nde büyük ölçüde müşterek bir kabul söz konusu ise de özellikle Meşrutiyet'ten bu yana yazarların "Yunus'u kendi inanç ve düşünceleri doğrultusunda değerlendirmeleri, onu çağların ötesinden kendi inanç ve düşüncelerini destekleyen bir dayanak gibi göstermeleri yüzünden değişik şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Mutasavvıf ve şair Yunus, apaçık ortadayken onu bu sınırların dışına taşıyan, olduğundan farklı gösterenlerle karşılaştıkça Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki "Körlerin Fil Tanımlaması" hikâyesini hatırlıyoruz (Ünver, 2006, s. 490). Bu da ortaya çok kimlikli bir Yunus Emre portresi çıkarmaktadır. Bunun sonucunda ise hem bu kimlik belirsizleşmekte hem de birleştirici bir değer olması gereken bir isim olma özelliğini kaybetmekte, aynı zamanda onu anlamayı da zorlaştırmaktadır. Şayet Yunus Emre'yi gerçek kimliği ile tanımak ve bugün için de bir değer, çağdaş sıkıntılarının çözümünde bir rehber olarak görmek istiyorsak ona dair sahit bir kimlik inşası önem taşımaktadır.

Bunu nasıl yapabiliriz? Yahut yapabilir miyiz? Çünkü bu konuda en başta kaynak yetersizliğinden söz edilecektir. Ama bunun büyük bir engel olduğu söylenemez. Zira bunun için elimizde her şeyden önce eseri vardır. Filibeli Ahmed Hilmi'nin de dediği gibi onun "Saf dervişlik hayatını, rindane meşrebini, aşıklık hallerini, makamını, zevkini, neşesini hâsılı her halini bıraktığı eserden anlayabiliriz." (Koçak, 2021, s. 64) Bu anlayış bugün de kabul görmektedir. "Yunus'un yaşam öyküsünü, *Divan*'dan ve *Risaletü'n-Nushiyye*'den çıkarabiliriz." (Timuroğlu, 2004, s. 4) Yine Osmanlı döneminde yazılan dinî-tarihî eserlerdeki onunla ilgili bilgiler, halk kültüründe ve tekke çevrelerinde ona dair bir anlayış ve algı mevcuttur." (Ceyhan, 2018, s. 1-18). Ona dair sahit bir portrenin gerek eserinden gerekse gelenekteki kaynaklarda yer alan bilgilerden istifade edilerek inşa edilebileceğini düşünmekteyim. Bunu yapabildiğimiz takdirde bu kimlik problemi büyük ölçüde çözülebilecektir.

Osmanlı'da Yunus Emre algısı

Bir şahsiyeti yaşadığı dönemin geleneği içinde ele almak gerekir. Bundan dolayı o dönemde ve sonrasında neler söylenmiştir, bunların bilinmesi önem taşımaktadır. Her şeyden önce şunu söylemeliyiz. Yunus Emre, yaşadığı dönemde de özellikle de Osmanlı Dönemi'nde kesinlikle tanınan bir isimdi. Bunu ondan kısa da olsa bahseden tarihî, tasavvufî ve edebî kaynaklarda görebilmekteyiz. Başta onunla ilgili kısa da olsa ilk bilgilerin yer aldığı *Âşıkpaşazade Tarihi* (15. Asır), Lamii Çelebi'nin *Nefahatü'l-Üns*'ü, Taşkoprizâde Ahmet Efendi'nin *Şakâyık-ı Numâniyye*'si

ondan bahseden bu kaynakların en başta gelenleridir. Şüphesiz Katip Çelebi, Evliya Çelebi, Müstakimzâde Süleyman Efendi, Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi, Hoca Sadettin Efendi, Baba Yusuf, Gelibolulu Mustafa, Nişancızâde Mehmed Efendi, Ahmet Rifat, Mehmed Süreyya, Şemseddin Sami, Niyazi Mısri ve geleneğin Yunus'la ilgili âdeta son sözünü söyleyen Filibeli Ahmed Hilmi gibi başka isimler ve eserler de vardır. (Ceyhan, 2018:106) Bunlara Velâyetname, Vakıat gibi menakıpname türü kaynakları da ekleyebiliriz. Yine Yunus şiirlerine dair şerhlerin, nazirelerin yer aldığı eserler de vardır. Bütün bunlar, Yunus'un Osmanlı Dönemi tarih, tasavvuf, edebiyat ve menakıp kaynaklarında yer alındığını göstermektedir. Bunun da anlamı bir kez daha söyleyelim ki Yunus Emre, Osmanlı'da tanınan bir isimdir.

Burada bu bakış açısına şu itirazlar gelebilir: Denilecektir ki 16. asır tezkire yazarlarından Âşık Çelebi dışında Yunus'tan bahseden bir tezkire yazarı yoktur. Bu durumu yadırgamamak gerekir. Zira tezkireler, konuya sadece şiir sanatı açısından bakan eserlerdir. Bu bakımdan o dönemde şair olarak değil derviş olarak görülen Yunus Emre'nin bu eserlerde yer almaması bir bakıma anlaşılabilir bir durumdur. Yunus Emre'yi tezkiresine alan Âşık Çelebi de onu zaten şair olarak değil "Yunus, ilahi cezbe ile dünya âleminden melekut âlemine çekilmiş insan-ı kamillerden biriydi. O, dudakların lisanını kalplerin lisanına tercüme eden evliyalardan ve görünmeyen dünyanın diliyle konuşan sır ehliydendi." (Kılıç, 2010, s. 689) diyerek derviş kimliği ile ele almıştır.

Divan şairlerinin Yunus'a bakışı da şöyle değerlendirilmektedir. "Yunus, Türkçeyi daha on üçüncü yüzyıl sonunda Osmanlı'nın dünya sahnesine çıktığı bir sırada büyük şiir dili yapmıştı. (...) Ama kendilerini saraya beğendirmek zorunda kalan çelebiler yani divan şairleri Yunus'un farkına varamadılar. Osmanlı'nın Yunus'a kendisi kapaması, onu yok sayması Osmanlı'nın en zararlı yanlışlarından biri olmuştur" (Oflazoğlu, 2001, s. 49). M. Fuat Köprülü ise, bu durumu "Yunus'un hece vezniyle yazdığı ilâhilerin halk arasında büyük bir zevk ve lezzetle okunduğunu gören Acem mukallidi şairler, onun eserlerine karşı lakayt ve istihkar davranmak yahut onları şiir dairesinden hariç addetmek suretiyle intikam almak istediler" diyerek tezkirecilerin Fars taklitçileri olmalarına bağlar (Köprülü, 1966, s. 316-318).

Bu yorumlar, elbette haklılık taşıyabilir ama meseleye şu gözle de bakılmalıdır: Biraz önce de söylenildiği gibi tezkireler, şairleri ele alan eserlerdir. Yunus o dönemde şairliği ile değil mutasavvıf kimliği ile bilinen bir isimdir. Bu yüzden adı daha çok menakıpnamelerde geçmektedir. Bu tür eserlerde sufi kişiliği ön plana

çıkarıldığı için “Onun derviş yönünün şair yönünü gölgede bıraktığı söylemek mümkündür. Bunlarda Yunus Emre’nin büyüklüğünden söz edilmiş, ancak şiirinin estetik değerinden söz edilmemiştir (Başkal, 2010 s. 100).

Diğer yandan Yunus Emre, Divan şairleri gibi derdi şiir yazmak/söylemek olan biri değildi. Zaten şair olarak da dil, duyuş ve söyleyiş olarak Divan şairlerinden farklı bir yerde durmaktaydı. O yüzden yazdıkları “ben de bir divan hazırlayayım ve şair olarak bilineyim” anlayışı taşımıyordu. Şiirlerini bu gaye için söylememiş; İstanbul, Bursa gibi edebiyat muhitlerinde ve saray çevresinde yaşamamıştı. Yaşamış olsaydı bile şiire yüklediği anlam, kullandığı dil, ölçü gibi konuda onlarla aynı yolda olmadığı için muhtemelen yine aynı şekilde görülecekti. Tezkirecilerin bu sebeple Yunus’a yer vermedikleri, divan muhitlerinin onu kendi şiir anlayışları çerçevesinde düşünmedikleri bu şekilde açıklanabilir. Burada şu da söylenmelidir. Kuruluş döneminden sonra Divan şiirinin Mevlâna üzerinden yürüyerek Fars edebiyatı etkisine girmesi ve şiirin daha çok estetik bir konu olarak önemli görülmesi dolayısıyla Yunus tarzı şiirler bu çevrelerdeki bazı isimler tarafından önemsenmemiş, şiir değeri görülmemiş, küçümsenmiştir. Mesela Derviş Şemsi, Sümbülzâde Vehbi, Namık Kemal gibi şairler onunla ilgili olumsuz değerlendirmeler bulunmuşlardır. Diğer yandan ise Ahmedî’de (ö. 1412), Hoca Dehhani’de (14. yy), Necati Bey’de (ö. 1509), Fuzûlî’de (ö. 1556), Nahîfî’de (ö. 1738), ve Şeyh Galip’te (ö. 1757) derinden derine bir Yunus algısı ve tarzı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu yüzden durumu bu şekilde anlamak ve toptancı yargılardan kaçınmak gerekir.

Ebussuud Efendi’nin fetvası

Bir diğer husus Ebussuud Efendi’nin meşhur fetvasından sonra Yunus’un Osmanlı’da yasaklı şair olarak görüldüğü anlayışıdır. Bir örnek olarak şu cümlelere bakalım: “Osmanlı Devleti, Yunus Emre’yi iki asır sonra ‘yasaklı şair’ ilan edecek, beş asır boyunca Osmanlı’da Yunus’un adını bile kimse terennüm edemeyecektir” (Arslan, 2021, s. 3). Bunlara bağlı olarak bir soru da şudur: Yunus, madem büyük şair neden bir Fuzuli, Baki gibi görülmemiştir. İsmail Ünver bu durumu “Osmanlı İmparatorluğunun en parlak döneminde şeyhülislâmın “küfür”le itham ettiği bir şairin adını hangi tezkirecinin ya da hangi divan şairinin anmasını bekleyebiliriz? Şiirlerini okumuş ve Yunus’tan etkilenmiş olsalar bile genellikle medrese eğitimi almış ve yine genellikle devlet görevi üstlenmiş, padişahın ve üst düzey yöneticilerin ihsan ve himayeleriyle ayakta durabilen şairlerin “küfür”le itham edilen Yunus’un adını anmaları elbette beklenemez.” (Ünver, 2006, s. 97) şeklinde yorumlamaktadır.

Ebussuud Efendi'nin fetvası dikkatli bir okuma yapıldığında onun tepkisinin Yunus'un şahsına hatta söylediklerine değil, bunları tasavvuf adına istismar ederek kendi sapkın fikirlerine vasıta kılmak isteyenlere yönelik olduğu görülür. "Söz konusu metnin bir Yunus fetvası, yasaklanan ve tekfir edilen şey de Yunus ya da Yunus şiiri değil; tekkenin mescidinde bazı bazı sapkınların gûyâ Yunus mısralarını okuyarak âyîn ve zikir kisvesi altında yaptıkları dine ve tasavvufa muhalif davranışlarıdır. (...) Diğer taraftan, yine tekfir edilip katli mubâh görülen, Yunus değil, zâviyesinin mescidinde bu uygunsuz hâl ve harekâta izin verip bunun suç olduğunu alaycı bir üslûpla reddeden, dahası Kur'ân-ı Kerîm'den bir âyeti sened göstererek yapılanları ibâdet kabûl eden şeyhtir. Ayrıca, zâviyenin şeyhi âyeti nasıl kendi amacı doğrultusunda te'vîl ederek delil göstermişse, diğer şahıslar da Yunus'un mısralarını kendi niyetlerine uydurarak te'vîl edip okumuşlardır; yani mısraları Yunus'un kastedtiği tasavvufi-mecâzî mânâları ile değil de temel lugavî-hakîkî manaları ile düşünüp dile getirmişlerdir" (Dağlar, 2015:148-149). Nitekim aynı ismin yani Ebussuud'un İbni Arabi gibi Yunus'tan daha ileri sözler söyleyen bir sufiyi tekfir edenleri, onu anlamadıklarını söyleyerek cezalandırılmalarını istemesi ve tecdid-i imana davet etmesi Yunus'a dair yasaklama meselesine başka bir gözle bakmamızı gerektirmektedir (Ocak, 2021, s. 302).

Tekke ve halk muhitlerinde Yunus Emre

Tekke muhitlerinde ise durumun tamamen farklı olduğu görülecektir. Bu muhitlerde hem ilahileriyle meşhur bir isimdir hem de Şeyhzade, İ. Hakkı Bursevi, Niyazi Mısri, Ali Nakşibendi gibi büyük sufi şairler divan şairlerinin aksine ona büyük bir değer vermişler, şiirlerini şerh etmişlerdir (Başkal, 2010: 100-101). Yine Said Emre, Eşrefoğlu, İbrahim Gülşeni, Ümmi Sinan gibi tekke şairleri ona nazireler yazmışlardır (Başkal, 2010, s. 96). Yunus bu yönüyle tekke edebiyat ve kültürü içinde müstesna bir şahsiyet olarak ele alınmıştır. Aynı şekilde Yunus Emre'nin şiirlerinin Tosunzâde, Çalazâde Şeyh Mustafa Efendi ve Hammami İsmail Efendi gibi önemli bestekârlar tarafından bestelenmesi ve bunların hem tekke mensupları hem de halk arasında bilinmesi/söylenmesi onun Osmanlı Dönemi'nde tanındığının bir başka göstergesidir (Başkal, 2010, s. 107).

Geniş halk kitleleri içinde Yunus meçhul biri değildi. İlahileri günlük hayatın içinde terennüm edilmekteydi. Menkıbeleri nesilden nesile anlatılarak yaşarılmıştı. Yine Yunus'a ait Sarıköy'den Karaman'a, Bursa'dan Manisa'ya pek çok yerde onca makamın/mezarın bulunması da yine halkın olan teveccühünü ortaya koymaktadır. Sultan II. Murad devrinde Osmanlılara esir düşen György adlı bir

Macar tarafından yazılan *Tractatus* adlı eserde Yunus'a ait iki ilâhi kaydedilmesi ise akıncı ocaklarında ve zaviyelerde besteli Yunus ilahilerinin okunduğunu göstermektedir (Ocak, 2021, s. 302).

Geleneğin Yunus'a bakış tarzı

Burada önemli olan Osmanlı Dönemi'nde kaynakların ne ölçüde Yunus'tan bahsedip bahsetmediklerinden çok ona dair ne söyledikleri, onu nasıl tanıdıklarıdır. Bunu da bu eserlerdeki ifadelerle bakarak söyleyebiliriz. Özetle belirtecek olursak bu kaynakların hepsinde Yunus'a dair kısmi biyografik bilgilerin yanında onu değerlendiren cümlelerde söylenenlerdir. Mesela Âşıkpaşa'da ondan "Kerametleri zahir olmuş ve duaları müstecap azizlerden" biri olarak bahsedilir. Lami Çelebi "Rûm'da meşhurlardan biri Yunus Emredir Kaddesallahu teâlâ sırrahû meşhur ve maruf sözleri vardır. Cümlesi makbûl-i tavâifdir ve serâser esrâr-ı tevhîd ve atvâr-ı tefridir ve rûmûz ve işâretidir." şeklinde bir değerlendirmede bulunur. Taşkoprizâde "Türkçe söylenmiş birçok manzumesi mevcuttur. Bu manzumelere bakıldığında çok yüksek bir mertebeye sahip olduğu ve esrar-ı ilahiye muttali olduğu görülmektedir." demektedir. Âşık Çelebi "Yunus, ilahi cezbe ile dünya âleminden melekut âlemine çekilmiş insan-ı kamillerden biriydi. O, dudakların lisanını kalplerin lisanına tercüme eden evliyalardan ve görünmeyen dünyanın diliyle konuşan sır ehliydendi." der. Şemseddin Sami "Sûfice ve gönül adamı dilince, söylenmiş ilahileri vardır". Bursevi "Yunus Emre'den onca tevhit ve irfan söylemi gelmiştir ki kimse ulaşamaz. Bu yüzden bu yolda son gelenlerin sonuncusudur. Söylemediği mazmun kalmamış ve Türkçe sözler içinde söylediklerinin benzeri yoktur." der. 1911 tarihli bir taşbaskısı *Divan*'da ondan "kutbü'l-arifin, meşayih-i izam, Yunus Hazretleri" şeklinde bahseder (Öztelli, 1986, s. 62). Yine Karaman nüshasının girişinde "bu kitap, Tapduk Emre eri, şairlerin en güzel sözlüsü, belîğ yazarların en fasîhi, lisan ehlinin sonuncusu, Hakk'a ulaşanların sultanı, fakir ve yoksulların baş tâcı, gariplerin gözetleyeni, âşıkların reisi ve ihsan sahiplerinin özü ve şüphesiz gaybî sırların tercümanı olan ve âriflerden başkasının anlayamayacağı bazı irfânî bilgileri remz yoluyla söyleyen Hazreti Şeyh Yunus Emre'nin menâkıbını bildirmektedir." (Yıldırım, 2014, s. 17) ifadesi Yunus'a geleneğin bakışını ortaya koyar.

Bütün bunlar karşımıza Tapduk Emre'den tasavvuf eğitimi almış bir derviş-şair, bir veli portresi çıkarır. "Gelenekte dinî-tasavvufî düşüncenin temsilcisi" olarak görülür (Tunç, 2007, s. 21). Gelenek ona hep böyle bakmıştır. Birazdan modern dönem yorumlarına geçeceğimiz için son olarak geleneğin son sözünü söyleyen

Filibeli'nin söylediklerine de bakalım. Zira bunlar Osmanlı tarihi boyunca söylenenlerin bir özeti hükmündedir. Ona göre Yunus, "Türk'te zuhur eden evliya ve eazım-ı meşayihin yeganelerindedir." Ona verdiği değeri böyle ifade ettikten sonra söylediği şu sözler de hayli dikkat çekicidir: "Yunus, tevhid ve hakikatte bir Muhyiddin, esrar ve hikmette bir Mevlâna aşk ve muhabbette bir İbn-i Farız'dır". Yunus'un sanat kudreti göstermek için şiir söylemediği, onun şiirlerinin bir vecd hâlinin eseri olduğudur. Çünkü Yunus "serapa gönül, serapa aşk ve muhabbettir." Bu yüzden "mahbubiyet" makamına ulaşmış âşıklardandır (Koçak, 2021, s. 64).

Bu son sözler 1913 tarihlidir. Biraz sonra bahsedileceği gibi sözü bundan sonra Fuat Köprülü, Rıza Tevfik gibi isimler alacak, söylediklerinin bir kısmı gelenek algısıyla örtüşse bile Yunus'u çok kimlikli bir isimde dönüştüren farklı söylemler de olacaktır. Fakat oraya geçmeden bu bahiste son söz olarak şunu söyleyelim: Yunus'un gelenekte tanınmadığı elbette söylenemez. Gelenekteki bu algının şu veya bu yazarın yorumlarıyla değil bizzat Yunus Emre'nin *Divan*'ına bağlı olarak, onun kendini ifade ettiği mısralarından hareketle yapıldığı söylenmelidir. Yani eserine bakıldığında da geleneğin algısına uyan bir Yunus portresiyle karşılaşırız. Bu yüzden hakkında ortak bir anlayış söz konusudur ve asla tartışma konusu değildir.

Modern dönemin Yunus algısı

Modern dönemde Yunus Emre'nin ilim, kültür ve sanat çevrelerinde yaygın tanınırlığı Meşrutiyet yıllarında M. Fuat Köprülü'nün *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* kitabıyla başladı. Bu durum, bugün için müşterek bir kabul durumundadır. Fakat bu tespit, kimilerince Yunus daha önceki dönemlerde tanınmıyordu yahut önemsenmemişti gibi bir anlama da bürünmektedir (Timuroğlu, 2004, s. 4).

Köprülü'nün eserini dikkatle okuyanlar ise durumun böyle olmadığını göreceklerdir. Çünkü onun Yunus Emre konusunda Osmanlı Dönemi'nde yazılmış pek çok kaynağa atıf yaptığı görülmektedir. Şayet Osmanlı literatüründe Yunus'a dair bu eserler yine muhtelif yüzyıllarda *Yunus Divanı* istinsah edilmemiş yahut taşbaskı nüshaları olmamış olsaydı Köprülü'nün de bu konuda söyleyecek fazla sözü de olmayacaktı. O, gerçekten önemli bir eser yazdı ama bizce Yunus'a dair kimlik sorununun da başlatıcısı oldu. Bunun temelinde ise konuya ideolojik, siyasi ve ulusal kültür açılarından bakmış olmasıdır. Zira bu eserin geleneğin Yunus'una atıf yapmakla birlikte onu modern anlayışlara göre geleneksel kimliğine eklenen yeni özellikleridir. İşte modern zamanlardaki yorumlarda bunlar fazlaca dikkate

alınmadığı ve Yunus'un bambaşka bir kimlikle ele alındığı görülmektedir (Başkal, 2010, s. 87).

Bu yeni süreçte Yunus Emre nasıl tanındı yahut tanıtıldı? İlk olarak şunu söyleyelim: Tasavvufi kimliği kabul edilmekle birlikte düşüncelerinden hareketle "Panteist", (Nev-Eflatuni, "Hurufî", "Melami" (Uçman, 2001, 35-38-43), Kalenderi (Ocak, 2005, s. 117), "Batını (Gölpınarlı, 2008, s. 44; 1941, s. 35), "Babai" (Gölpınarlı, 1941, s. 35), "Mistik" (Köprülü, 1966: 1), "Filozof" (Demir, 2020, s. 41), "Hümanist" (Halman, 1971, s. 112), "Milliyetçi", Tarikatı itibarıyla, "Bektaşî", "Mevlevî" (Gölpınarlı, 1971, s. 195), "Evhadî" (Bayram, 2002, s.323), "Halvetî", "Kadiri", "Rifai" (Tosun, 2013, s. 112), "Bektaşî", "Alevî" (Timuroğlu, 2004, s. 72), şiiri itibarıyla "ozan", "şair" olarak görüldü.

Bu sıfatlar çoğaltılabilir ama hemen hepsinde Yunus'u ya din dışı bir alanda konumlandırma yahut dinden ve Yunan, Hint felsefelerinden de yararlanarak kendine özgü bir felsefe kurmuş bir isim veya din-tasavvuf bağlamı dışında salt şair olarak görme anlayışı söz konusudur. Bu anlayışlara dair değerlendirme yapmadan önce bu durumun sebepleri üzerinde durmak gerekir.

Yunus Emre, Selçuklu'nun son Osmanlı'nın ise ilk dönemlerinde yaşadı. Her iki devlet döneminde de İslamiyet hâkim bir inanıştı. Yine tasavvufî anlayış çok yaygındı. Bu sebeple gerek olaylara gerekse şahsiyetlere ve eserlerine bakış İslam ve tasavvuf anlayışı içinde şekilleniyordu. Yunus da buna göre bir İslam sufisi ve bir derviş şair olarak tanındı, bilindi. Son asra yani Osmanlı'nın çöküş, Cumhuriyetin kuruluş ve sonraki yıllarına geldiğimizde ise toplumun dini yine her ne kadar İslam olsa bile gerek batılı felsefelerin etkili olmaya başlaması gerekse tarikatların yozlaşmaları dolayısıyla algılar da değişmeye başladı. Böylece Yunus'a dair yorumlar da "yorumcuların ideolojileri ve yorumların yapıldığı dönemin siyasi ideolojisiyle uyum içinde oldu ve hâkim eğilimleri yansıttı (Başkal, 2010, s. 83).

Bu konuda bir önemli sorun da Yunus'un itikadi ve kültürel ortamın 20. yüzyıldaki ortamla farklı olması, böylece Yunus'un yetiştiği ortam tam bilinmediği için şiirleri yeni hayat telakkilerine göre okunup anlaşıldığı da söylenmelidir Bu durumu yorumcuların Yunus Emre'ye genelde ise tasavvufa dışarıdan bakmaları, bu konularla ilgilenen batılı müsteşriklerin yorumlarının etkisinde kalmaları şeklinde de anlamak/söylemek mümkündür. Bu yargıyı güçlendirecek ve örnek değerlendirmeler şöyledir. Mesela Köprülü, dönem aydınları Osmanlı'yı yok sayma eğilimi taşıdıkları için "Türklerin tarihinde milli ruhu ve milli estetik hassasiyeti yansıtacak bir dönem bulma" kaygısıyla bu amacı gerçekleştirmede Ahmet Yesevi ve

Yunus Emre'yi bir imkân olarak görür (Köprülü, 1966, s. 1-3). Yunus'u İslam'ın yanında Platonculuğa bağlaması da bir doğu-batı çelişkisinden kaynaklanmış olmalıdır. Yine onun gelenekteki Yunus yorumlarını bilmekle beraber batılı araştırmacıların bakış açılarından da etkilendiği muhakkaktır. Yine İsmet Zeki Eyüpoğlu onu İslam'ın klasik sınırları dışında Alevi, Bektaşî şair olarak nitelerken bu inanç grupları oryantalizmin ifadesiyle Heterodoks sayıldıkları için Yunus'u düşüncesinde İslami öğeler olsa bile Hint, Zerdüş, Hıristiyan ve Yeni Platoncu düşüncelerin temsilcisi saymaktadır (Eyüpoğlu, 1991, s. 13). İlhan Başgöz ise Yunus Emre'nin fikirlerinin İslam dininin tüm kurallarını ihlal eden fikirler olduğunu söyler (Başgöz, 2003, s. 60). Başka bir yazısında da Yunus Emre'nin benimsediği tasavvuf anlayışını İran kökenli olarak görür (Başgöz, 2003, s. 252).

Yine tersinden bir yüzeysel okuma ile onu İslam adına yargılayan dinî çevrelerin yorumları da söz konusudur. Bir örnek olarak şu cümlelere bakalım: "Yunus Emre yazmış olduğu birçok güzel şiirlerinin yanı sıra, sayılan az da olsa şeriatı aşağılayan bir tavır ve düşünceyle de bazı şiirler yazmıştır. Şeriatı karşı menfi olan bu tavrın, şeriatın mensuplarına karşı da olduğu görülmektedir. Yunus Emre şiirlerinde İslâm'ın kavramlarının muhtevalarını değiştirip değişik bir inanç sergilemiştir. Yunus Emre'nin "Cümle yaradılmışa bir gözle bakmayan / Şer'in evliyasıysa, hakikatte asidir" yahut "Hakikat bir denizdir, şeriattır gemisi/Çoklar gemiden çıkıp denize dalmadılar; Aşk imandır bize, gönül cemaat/Kiblemiz dost yüzü, daimdir salât; Dost yüzün göricek şirk yağmalandı/Anınçin kapıda kaldı şeriat" gibi sözleri şirk kokmaktadır (Vatandaş, 1991, s. 71-72).

Daha yaygın ve belli çevrelerde karşılık bulan tanımlama ise Yunus'un hümanist olduğu ifadesidir. Talat Sait Halman, onu ilk Türk hümanisti olarak görür. Bu yaklaşımın da kitap İngilizce yazıldığı için muhatap kitleye Yunus'un cazip gelmesi, Yunus şahsında Batıdaki olumsuz Türk imajını düzeltme amacı görülmektedir. Sabahattin Eyüpoğlu ise Yunus'un İslam'la yan yana algılanmasından rahatsızdır. Onu din ve Tanrı merkezli bir düşüncenin dışında konumlandırmaktadır. Yunus'un bahsettiğimiz milliyetçi, İslami tarafını dışlayıcı ve hümanist bakış açılarının dışında şahsi yorumlara da konu olmuştur.

Yunus'un tarikatıyla ilgili farklı yorumlar ise ciddi bir düşünme problemi doğurmaktadır. Bu müşterek benimseme hem Yunus'un birleştirici ve herkesi kucaklayıcı tavrı hem de bu yapıların onun meşhurluğundan istifade ile ilgilidir. Yine şiirlerindeki bazı söyleyişlerin de bu adlandırmada imkân oluşturduğu düşünülmelidir. Mesela Mevlâna'dan söz etmesi onun Mevlevî, Sarı Saltık'tan

bahsetmesi Rifai, Barak Baba'dan söz etmesi Babai, yine melamet ifadeleri onun Melameti-Kalenderi olarak görülmesine sebep olmuştur. Menkıbeleri ise onun Bektaşi ve Halveti görülmesinden etkili olmuştur. Yine bu bağlamda bazılarınca Batıda oluşan algıdan hareketle heteredoks olarak görmesi, bu kelimenin Türk akademiyasında da Yunus için bir sığata dönüşmesine yol açmıştır. Yunus aslında bütün tarikatların müşterek değeri durumundadır. Bu anlamda tarih boyunca bir tartışmanın konusu olmamıştır. Bu yüzden bu tür tartışmalar, daha çok yeni zamanların zihniyetini yansıtmaktadır.

Değerlendirmelerin eleştirisi

Burada kısacası neden bu sıfatların Yunus'u ifade edemeyeceğine de temas edelim. Ona Hurufi denemez. Zira bu akım, Fazlullah-ı Hurûfi'nin (ö. 1394) Yunus Emre'den sonra kurup geliştirdiği, harflerin esrarına dayanan batinî bir akımdır." (Aksu,1998, s. 408).

Bâtini denemez. Çünkü Yunus Emre, şeriatı dışlamaz ama oradan dört kapının diğer makamlarına ulaşmanın gerekliliğini böylece dini zahiri ve batını ile birlikte anlamayı önemli görür. O; şeriat-tarikat (tasavvuf) çelişmesini aşmış, zahir ile batını bütünleştirmiştir (Aktaş, 2002, s. 18-24). Yunus, bu özelliği ile temelde Sünni-Hanefi akideye bağlı fakat kendine mahsus özellikleriyle ayrı bir görünüm oluşturan Türk tasavvufunun bir temsilcisidir (Demirci, 2008, s. 43). Diğer yandan Batını ve Kült örgütler züht ve insanın kemalini sağlayan ahlaki cemaatler değil, toplumu esoterik liderlik aracılığıyla kurtuluşa erişirmeye çalışan radikal yapılardır. Tıpkı masonik örgütler gibi ya dünyevi bir saltanatı kurmaya ya da dünyevi bir saltanatı ele geçirmeye çalışmıştır. "Ebu Bekr-ü Ömer ol dîn ulusu / Aliyy-i Murtaza Osman benümdür" diyen Yunus'u Batını olarak görmek de doğru bir yaklaşım olmasa gerekir.

Yunus Emre, Yeni Platonculuğa da bağlanamaz. Dolayısıyla panteist denemez: Panteizmde Tanrı, evrendir. Vahdet-i vücûd anlayışında ise evren Tanrı'nın tecellileridir, kendisi değildir. Panteizmde insan-evren-tanrı birdir, aynıdır. Vahdet-i vücûdda ise sonradan yaratılan varlıkların Allah'la bir ve özdeş olduğu kabul edilmemektedir. Panteizm Tanrı'nın tümlüğüne, varlığına ve ebediliğine inanmakta, yaratıcı bir Tanrı'yı kabul etmemektedir. Vahdet-i vücûdda Tanrı tüm eşya ve evrenin yaratıcısıdır. Bu yüzden panteizm, sonu naturalizm ve nihayet materyalizme varan bir anlayıştır (Burckhard, 1995, s. 33). Vahdet-i vücûd ise maneviyatçı bir yapıdır.

Yunus'a Hümanist de denemez. Bu, her şeyden önce tarihsel olarak mümkün değildir (Aktaş, 1991, s. 24). "Hümanizm kavramı Yunus'un yaşadığı çağdan yaklaşık üç yüz yıl sonra Batı Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Rönesans dönemi ideolojisidir. Dahası bugün insan sevgisi anlamında kullandığımız hümanizm kelimesi ile hümanizmin gerçek anlamı olan insancılık farklıdır. Batı hümanizmi bireycidir, akli esas alır. Evrenin merkezine Tanrı'yı değil insanı koyar. Bu yüzden Tanrı'sız, dinler üstü bir hümanizm anlayışın Yunus'la ilgisi olamaz (Altunan, 2011, s. 21). "Hümanizm aydınlanmacılık sekülerizm ve sosyalizm gibi bütün ideoloji ve disiplinler gibi sömürgeci batının bir ürünüdür (Aktaş, 2002, s. 31).

Yunus'a mistik de denemez. Tasavvufta Peygamber yolu ile ruhi tekamüle ve Allah'a ulaşmak vardır. Mistisizmde Peygamber veya mürşid-i kamile gerek yoktur. Aklın kavrayamayacağı hakikatler bulunduğunu ve bunların sezgiler, ilham ve algılar yoluyla kavrana bilineceğini hedefleyen bir düşünce sistemidir. Olsa olsa şu söylenebilir: "Her din ve felsefe gibi İslam'da da bir deruni taraf vardır. Bunun adı mistisizm değil tasavvuftur (Demirci, 2008, s. 101). Ya da mistik sözüyle mutasavvıflar kastediliyorsa Yunus Emre bir mistiktir. Ama "İslam dinine has mistisizmin adı tasavvuftur. Bu yüzen batı mistisizm ile İslam tasavvufu yahut mistikliği aynı değildir (Demirci, 2008, s. 38).

Felsefeci kelimesi de Yunus'u tam ifade etmez. Yunus, bir filozof olmadığı için bir felsefi sistemi de yoktur, fakat tefekkür ambarında nice filozofların felsefi bir sistem inşa edebilecekleri kadar fikir, idea, remiz, görüş ve bilgi malzemesi vardır. Yunus Emre felsefenin, ontolojinin, metafiziğin ve münhasıran teolojinin (ilahiyat) çok önemli problemlerini fevkalade bir vukufla düşünmüş ve derin bir sezgiyle bu meseleleri mısralarına aksettirmiştir (Özkan, 2011, s. 283). Bu yüzden ona filozof değil hikmet ehli ve mütefekkir demek lazımdır. Özetle "Yunus Emre, ne felsefi manada bir filozof ne ilimle uğraşan, sistemli bir eğitimden geçmiş bir müderris ne de filozofik manada bir hakim(bilge)dir. Yunus Emre hikmeti ledün anlamında kullanan bir mutasavvıftır ve sanatı da buna göre düşünülmelidir.

Yunus için şu veya bu tarikattandır da demek zordur. Zira "Yunus, Kur'an ve Hadis'e bağlı kalarak bütün ekollerin üzerinde kendine özgü bir tasavvuf paradigması geliştirmiştir" (Aktaş, 2002, s. 13). Başka bir ifadeyle tasavvuf üstü biridir. Yine şiirinde Barak Baba gibi Kalenderi şeyhlerinden bahsetmesi, yaşadığı tasavvufi muhit içinde onları tanıdığı, görüşmüş de olabileceği anlamına gelebilir ama "Onun Babai yahut Kalenderi olduğunu göstermez (Kemikli, 2013, s. 50). "Çeşitli tarikatlar onu kendilerine mal etmek isteseler de o tarikatların üstünde ve

hepsini kucaklayan bir eren şairidir (Demirci, 2008, s. 17). “Yunus tarikatlar üstüdür ama o tarikat karşıtı ve ya tarikat dışı olarak nitelenemez. Tarikat tasavvufun kurumlaşmış şeklidir. Yani asıl olan tasavvuftur (Demirci, 2008, s. 18). “Yunus prensipleri belirlenmiş usul ve yöntemleri tanzim edilmiş bir tarikat kursaydı bunun adını söyler taraftarlarını bu şemsiyenin altına çağırdı.” Yunus’a Hacı Bektaş’la müşterek anlayışa sahip olmasına rağmen Bektaşî denemez zira o dönemde Bektaşîlik henüz bir tarikat özelliğinde değildi. Tarikat hâline gelmesi Hacı Bektaş’tan iki asır sonra Balım Sultan tarafından gerçekleşmiştir (İlaydın, 1998 s. 72). Mevlevîliği konusunda da aynı şey söz konusudur. O da sonradan tarikat hâline gelmiştir. Yine bazı kaynaklarda Rifai, Halveti, Kadiri Yunus yorumları da aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Ona bugünkü anlayışımızla şair de diyemeyiz. Zira “o şiiri yazma amacıyla olan birisi değildi. Kendi iradesi dışında kalbine gelen sözcükleri sadece kâğıda dökmüştür. Bu şiirler şüphesiz Tanrı’nın kendisine bir lütfudur ve ilham derecesinde keşiflerdir (Aktaş, 2002, s. 22). O yüzden bu metinlere şiirden çok nefes, doğuş, nutk gibi adlar verilmiştir (Kılıç, 2006, s. 145). Edebiyat literatüründe bunu daha özel anlamda ifade eden “İlahî”, “Allah’a ait, O’ndan gelen, O’nu anlatan manzume” (Güzel, 2004: 589) gibi adlandırmalar da görülür.

Ozanlık olumsuz bir adlandırma değildir ama onu bu kelime de ifade edemez. Ozanlar kopuz eşliğinde irticalen şiir söyleyen kişi olarak tanımlanmaktadır. Ozanlık 16. yüzyıla kadar böyle insanları niteleyen bir kelime idi. Sonradan onun yerini “âşık”, “saz şairi”, “âşık ve halk şairi” kelimeleri aldı (Alay, 2019, s. 5). Yunus Emre için Halk şairi değil halkın şairi demek daha doğru bir yaklaşımdır (Gölpınarlı, 1965, s. XXXIX).

O hâlde ne diyeceğiz? Gelenekte olduğu gibi tefekkür ehli mutasavvıf bir şair, bütün tarikatların ötesinde nev-i şahsına mahsus bir anlayışın sahibi, ama modern kavramlarla söyleyeceksek sözümüz şöyle olmalıdır: Onu illa hümanizmle açıklayacaksak bir İslam hümanisti, felsefe ile ifade edeceksek İslam felsefecisi, mistik diyeceksek İslam mistiği demek gerekir. Bu sıfatlar onu ifade etmez ama bugünün insanı bunlar yoluyla ona yaklaşım sağlayabilir. Fakat ona hangi sıfatı verirsek verelim bağlam, kaynak İslam olmak durumundadır. Çünkü o “Hak birdir Muhammed resul” diyerek durduğu zemini çok açık olarak belirtmiştir.

Bu durumda ne yapacağız?

Bütün bu farklı yorumlara saygı ve anlayış içinde yaklaşabilir, hatta bunları bir zenginlik olarak görebiliriz. Zira bu şekilde Yunus, “herkesin Yunus’u” olarak bir önem taşımaktadır. Ama derdimiz “Bizim Yunus” ise onu kendi yazdıkları ve onlardan hareketle oluşan geleneğin yorumu ile anlamak daha doğrudur. Buna göre tekrar söyleyecek olursak Bizim Yunus, Moğol travmasının ve Selçuklu’nun yıkılışının ortaya çıkardığı sorunlar karşısında insanları İslam inanç ve tasavvuf anlayışından beslenen şiirleriyle halka inanç, ümit, sevgi ve birlik duygusu aşlamış; varlık, bilgi gibi en temel insani problemlerle ilgili bir anlayış oluşturmuş; bütün bunları da Türkçe ile yapmış/söylemiş bir isimdir. En kuşatıcı vasfı ise derviş-şair olmasıdır. Onu belli beyitlerini bağlamından koparıp okuyarak farklı kimliklerde sunmak Mevlana’nın fil tarifinde olduğu gibi parça parça hakikatini ifade etse bile fotoğrafın tamamını ifade etmeyecektir.

Şimdi, vefatının 700. yıl dönümünde bütün bu problemleri bakışlardan sıyrılarak ona dair sahipsiz bir kimlik ve biyografi inşasına artık başlamak zorundayız. Bu konuda hakkında yeterli tarihi malumat, belge bilgi yokluğu gibi görüşleri bir yana bırakarak eseri ortada olduğuna göre hem kendi söylediklerinden hem de gelenekteki kimliğinden hareketle bunun büyük ölçüde yapılabileceğini düşünmekteyim.

Bunun için bize göre doğru görünen hayat hikâyesi, şairliği, sufiliği ve misyonu şöyle özetlenebilir: Yunus Emre, 13. yüzyılın son çeyreği ile 14. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşadı. Bu coğrafya Orta Anadolu’da, Sakarya havzasıdır. Onu Yunus yapan Muhyiddin Arabi’den Mevlana’dan ve çağının diğer büyük isimlerinden beslenmekle birlikte onu böylesine mühim bir isim hâline getirip “bizim Yunus” yapan Nallıhan’da dergâhı bulunan Tapduk Emre oldu.

Şiirlerinden evli ve iki çocuk sahibi olduğunu anlamaktayız. Bektaşî menkıbeleri onun bir köylü olarak resmetse bile şiirlerindeki bilgi ve tefekkür, onun tasavvuf yoluna girmeden yahut aynı süreçte tekkede medrese eğitimi aldığını da göstermektedir. Misyonu gereği tasavvufî eğitimini tamamladıktan sonra ise Anadolu’ya irşat seyahatlerine çıkmış ve bütün bir Anadolu’yu dolaşmıştır. Tasavvufî meşrebi özgür bir İslam anlayışıdır. Onu şu veya bu tarikata bağlamak mümkün değildir. O çağındaki bütün sufi oluşumlarla münasebet içerisinde görünmemektedir.

Nerede vefat etti, kabri nerededir sorusuna vereceğimiz cevap ise şöyledir. Doğum yeri hem Tapduk dergâhının Sakarya havzasında olması hem de Osmanlı beyliğinin bu havalide kurulması dolayısıyla Eskişehir olmalıdır. Fakat burası ister Eskişehir ister Aksaray ister Karaman veya Manisa olsun durum değişmez. Onca makam çokluğu ona duyulan sevginin tezahürü olarak düşülmelidir. Onun yeri şu veya bu şehir değil sevenlerin gönülleridir. Artık bu tartışmaları bir yana bırakıp onu anlamaya ve anlatmaya çalışmak gerekmektedir.

Buna göre Yunus Emre İslam dinine ve bu din içinden bir yorum olarak çıkmış İslam tasavvufuna bağlı bir dervıştır. Fikren ve şiiri bağlamında İbni Arabi Mevlana, Hacı Bektaş, Ahmet el-Rifai geriye doğru Ahmet Yesevi geleneğinin yani dört kapı kırk makam anlayışına bağlı bir sufidir. Pek çok müderris yahut sufi gibi şeriat-tasavvuf paradoksallığına düşmemiştir. Kendine özgü bir tasavvuf paradigması inşa ederek bütün farklılıkları vahdet anlayışı içinde birlemiştir.

Şüphesiz ki derdi şairlik olmamasına rağmen çok ama çok büyük bir şairdir. Fakat o, sanat anlamında şiirin değil hakikatin, hikmetin ve mananın peşinde olmuştur. Fakat bu tutumu şiirin yüksek seviyede bir şiir olmasına mani bir hâl teşkil etmemiştir. Zira mana ne kadar güzelse onu ifade edecek kalıbın da o şekilde olması esastır.

Halkın dilini kullanması ise onun en yüksek vasıflarından biridir ama bu sebeple onu sadece dil bilincine indirgemek de doğru değildir. Böyle yapılırsa onu halk ozanlığına indirgemiş oluruz. Oysa o, halk şairi değil Hakk'ın ve halkın şairi olmuştur. Yine yalın söyleyişi onun ifadelerinin basit olduğu, kolay anlaşıldığı şekilde de yorumlanamaz. Evet, ondan ümmi bir insan bile bir şeyler anlar ama bu şiir yalınlığı kadar derin anlam katmanları olan bir şiiirdir. Bu katmanlara inmek ise hem dinî-tasavvufî-edebî bilgiyi hem de hâl içinde yaşamayı gerektirir. O bu özellikleriyle müstesna bir şahsiyettir.

Bu konudaki başarısı ise Arapça ve Farsçanın hâkim lisanlar olduğu bir zamanda henüz yazı diline dönüşmemiş Batı Türkçesini çok zengin bir şiir, edebiyat, din ve tasavvuf diline dönüştürmesi olmuştur. Türkçe onun ve onun açtığı çığırda eser veren çağdaşı Âşık Paşa ve Gülşehri gibi şairlerle Anadolu coğrafyasında hâkim bir dile dönüştü. Nasıl Anadolu'yu Alparslan vatan kıldıysa, burada yaşayan insanları millet yapan, müşterek duygu ve düşüncede birleştiren Yunus Emre ve takipçileri oldu.

Yunus Emre'den geriye coşkulu aşk şiirlerinin yer aldığı ve şahsi tekâmül hikâyesini anlattığı *Divan*'ı ile nasihatlerini içeren *Risaletü'n-Nushiyye* adlı iki eseri kaldı. Bu eserlerin onu tanımada en sağlıklı imkân olduğu göz ardı edilmemelidir.

Misyonu

Misyonuna gelince; onun yaşadığı dönem Moğol saldırılarıyla darmadağın olmuş bir Anadolu manzarası karşımıza çıkarır. Ardından beyliklerin teşekkülü, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yılları gelir. O, bu süreçlerde bir halk eğitimcisi olarak insanların ruhsal travmalarının iyileşmesinde bir manevi tabiplik görevi yaptı. Vahdet-i vücud anlayışını sosyal birlik olarak da anlayarak birleştirici bir görev üstlendi. Bu yüzden hayatın ve olayların içinde aktif bir derviş tavrı sergiledi. Şiirleri İslam ve tasavvuf düşüncesinin ana metinleri oldu. Bize sevgiye, hoşgörüyeye, farklılıklar içinde ahenkli yaşamaya dayalı bir din, tasavvuf anlayışı kazandırdı. Bağnazlığa prim vermedi. Yine bunlarda şahsi tekâmül hikâyesini de anlatarak hamlıktan olgunluğa nasıl geçebiliriz konusunun müşahhas örneği oldu. Bu şiirlerde kullandığı dille Türkçeyi bir edebiyat, tefekkür ve medeniyet dili hâline getirdi. Böylece Osmanlı'nın da kurucu ruhlarından biri oldu.

İşte bu sebeplerden dolayı hem ülkemiz hem de dünya insanlığının karşısına “işte Yunus, işte biz, işte İslam, işte tasavvuf, işte Türkçe” diyerek onurla çıkarabileceğimiz isimlerin başında Yunus Emre gelmektedir. Bu sebeple onu doğru anlamak, anlatmak ve tanıtmak hepimiz için önemli bir vazifedir diye düşünmekteyim.

KAYNAKÇA

Aksu, H. (1998). Hurufilik. *İslam Ansiklopedisi* (C. 18, s. 408-412). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Aktaş, H. (1991). *Hallac'ın Küllerinden Doğan Klasik Bir Fenomen: Yunus Emre*. Rize: Yort Savul Yayınları.

Aktaş, H. (2002). *Yeni Türk Şiirinde Yunus Emre Ekolü ve Misyonu*. Edirne: Yort Savul Yayınları.

Alay, O. (2019). Sözlü Gelenek Öznesi Olarak Saz Şairi, Âşık ve Halk Şairi Terimleri. *Türk Dili Dergisi*, 813, 10-14.

Altunan, S. (2011). XIII. Yy. Anadolu'sunda Yunus Emre'nin Birleştirici Misyonu. X. *Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri* içinde (s. 31-40). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi.

- Arslan, O. (2021). Aşk Olsun. *Ay İzi Dergisi*, 12, 3.
- Başgöz, İ. (2003). *Yunus Emre*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Başkal, Z. (2010). Yunus Emre Her Dem Yeniden Doğmayı Nasıl Başarıyor?. *Doğumunun 770. Yıl dönümünde Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 51-55). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Bayram, M. (2002). Anadolu Selçukluları Zamanında Evhadi Dervişler. *Türkler* (C. VII, s. 323-324). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Burckhardt, T. (1995). *İslam Tasavvuf Doktrinine Giriş*. Fahreddin Arslan (Çev.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ceyhan, A. (2018). Yunus Emre Hakkındaki Tarihi-Biyografik Kaynaklara Bütüncül Bir Bakış. *Yunus Emre ve Anadolu'da Türk Yazı Dilinin Gelişimi Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 200-218) Kırşehir.
- Demir, R. (2020). *Yunus Emre, Türk Felsefesinin Doğuşu*. İstanbul: Muhayyel Yayınları.
- Demirci, M. (2008). *Yunus'ta Hak ve Halk Sevgisi*. İstanbul: H Yayınları.
- Eyüpoğlu, İ. Z. (1991). *Yunus Emre*, İstanbul: Geçit Kitabevi Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1941). *Yunus ile Âşık Paşa'nın Batıniligi*. İstanbul: Kenan Basımevi Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1965). *Yunus Emre Risaletü'n-Nushiyye ve Divan*, Eskişehir: Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği Yayını.
- Gölpınarlı, A. (1971). Mevlana-Yunus. *Uluslararası Yunus Emre Semineri*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2008). *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Halman, T. S. (1971). *Yunus Emre'nin Hümanizması. Uluslararası Yunus Emre Semineri Bildiriler*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- İlaydın, H. (1998). *Yunus Şiirinden Günümüze Yaklaştırmalar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kemikli, B. (2013). *Yunus Emre, Can Gözüyle Bakan Görür*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kılıç, F. (2010). *Aşık Çelebi Meşâ'irü's-Şuara*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kılıç, M. E. (2006). *Sufi ve Şiir*. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Koçak, A. (2021). *Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi Yunus Emre*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2005). *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ocak, A. Y. (2021). *Osmanlı İmparatorluğu ve İslam*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Oflazoğlu, A. T. (2001). *Mutlak Avcıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, S. (2011). Yunus Emre'nin Tefekküründe Metafizik Derinlik ve Felsefe. *Türk Yurdu*, 283.
- Öztelli, C. (1986). *Belgelerle Yunus Emre*, İstanbul: Karaman Turizm ve Tanıtma Derneği Yayınları.
- Timuroğlu, V. (2004). *Yunus Emre Üzerine Bir Deneme*, Eskişehir: Eskişehir Sanat Derneği Yayınları.
- Tosun, N. (2013). Yunus Emre Rifâi, Hacı Bektaş Vefâi. *Tasavvuf İlmi Akademik Araştırma Dergisi*, 31,109-112.
- Tunç, G. (2007). Fakelore Kavramı Merkezinde Yunus Emre. *Millî Folklor*, 75, 17-23.
- Uçman, A. (2001). *Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ünver, İ. (2006). Yunus Emre Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*,19, 489-498.
- Vatandaş, C. (1991). *Vahiyden Kültüre*, İstanbul: Pınar yayınları.
- Yıldırım, Y. (2014). *Yunus Emre Risaletü'n-Nushiyye ve Divan-ı Yunus Emre*, Karaman: Karaman Belediyesi Yayınları.

Summary

Yunus Emre, the founding poet of Turkish poetry, was recognized as a tasawwuf poet and a dervish from the time he lived until the last years of the Ottoman Empire. The situation has changed in the new works that started with the Constitutional Court, especially in the works published during the Republican period. It is encountered with Yunus such as Pantheistic, Hurufic, Revolutionary, and Secular. But it is gratifying that different figures have adopted Yunus. However, defining a historical person differently than he is poses problems in terms of

understanding him correctly. This makes it difficult to take advantage of it. However, if it is known Yunus Emre by his real identity and sees him as a value for today, and guide in solving contemporary problems, it is important to build a real identity about him. Therefore, his work is obvious, and there his world of thought is clearly expressed. As a matter of fact, what tradition has said about him provides important opportunities in this regard.